

REJA TELET PO PREDPISIH ZAHTEV RAVNANJA POGOJENOSTI

Kmetijska gospodarstva, ki redijo teleta so dolžna izpolnjevati predpisane zahteve iz pogojenosti, ki nam dajejo osnovna pravila kmetovanja in ravnanja z živalmi v reji. Pogojenost je navzkrižna skladnost okrepljena z zeleno komponento. Kmetije so podvržene kontroli pri kateri se preverja izpolnjevanje zahtev ravnanja tako, da se pregleda vsa teleta na kmetijskem gospodarstvu, objekte v katerih so teleta nameščena ter vse bokse, opremo, posodo, pripomočke, ki se uporabljajo za teleta. Predpisane zahteve imajo pravne podlage v evropskih in nacionalnih predpisih.

ZAŠČITA TELET V REJI

Živalim mora biti zagotovljena svoboda gibanja, primerna njihovi vrsti, pasmi, starosti, stopnji razvoja, prilagoditvi in udomačitvi, ki preprečuje nepotrebno trpljenje ali poškodbe živali. Prostori za teleta morajo biti zgrajeni tako, da se lahko v njih vsako tele uleže, leži, vstane in se očisti brez težav. Ležišča za mlada teleta naj bodo dobro nastlana s slamo ali zdravo, neoporečno steljo, listjem, starim senom ali žagovino oz. s kombinacijami že naštete stelje.

Vir: <https://anexa.co.nz/calf-first-aid>

Gibanje telet je potrebno za normalen razvoj kosti in mišic. Omejeno gibanje lahko privede do lokomotornih težav. Živali potrebujejo dovolj dolga obdobja namenjena počivanju. Teleta so plašna zato je potrebno izvajati ukrepe za zmanjšanje stresa kot posledica nenadnih in hrupnih stanj. Strah je pomemben faktor v življenju telet in ima velik vpliv na dobro počutje. Igra telet omogoča razvoj gibalnih aktivnosti za kasnejše obdobje (potiskanje sovrstnikov, divjanje, skakanje in brcanje, napad, umik in zaskakovanje). Med igro živali razvijejo fizično moč, pospešujejo razvoj živali, pridobijo izkušnje in informacije o drugih oblikah obnašanja, razvijejo socialne vezi, razvijejo taktiko obnašanja pomembno za tekmovanje med vrstniki skozi igro razvijejo umske sposobnosti, potrebne za etološko prilagodljivost, fleksibilnost, inventivnost in okretnost.

Telet se ne sme privezovati. Dopustno je teleta privezati v času napajanja z mlekom ali mlečnim nadomestkom, vendar ne več kot za eno uro. Vsaka priprava za privez mora biti narejena tako, da teletu omogoča gibanje in ne povzroča poškodb.

NAMESTITEV TELET

Teleta do osem tednov starosti so lahko nameščena v skupinah ali v individualnih boksih, ki imajo take pregrade, da se teleta med seboj vidijo, zaznavajo in dotikajo. Širina individualnega boksa mora biti vsaj enaka višini vihra teleta, dolžina individualnega boksa mora biti vsaj enaka dolžini teleta od konice nosu do sednične grče, pomnoženi s faktorjem 1,1. Izjema so bolna teleta izolira v individualne bokse s polnimi pregradami, ki so tako nameščena zaradi zdravstvenih

Vir: <https://www.pashudhanpraharee.com/systems-of-calf-feeding-calf-management/>

razlogov. Kmetije, ki redijo manj kot 6 telet ali kjer so teleta ob materi (prosta reja krav dojlj) niso zajete v kontrolo.

Za teleta starejša od osem tednov velja pravilo o namestitvi v skupinskih boksih. Na gospodarstvih s šest teleti ali več morajo biti teleta, starejša od osem tednov, nameščena v skupinah. Vsa teleta v skupini morajo imeti dovolj prostora, da se brez težav obračajo, vstajajo, legajo in negujejo. Minimalna neovirana talna površina, ki jo mora imeti vsako tele v skupini, je najmanj 1,5 m² za vsako tele z manj kot 150 kg žive teže, najmanj 1,7 m² za vsako tele od 150 do 220 kg žive teže, ter 1,8 m² za vsako tele z 220 kg žive teže ali več. Tudi v tem primeru so izjema bolna teleta in teleta proste reje.

OBJEKTI IN TEHNIČNA OPREMA

Objekti, boksi, oprema, pripomočki in posoda, morajo biti očiščeni in razkuženi, da se prepreči okužba prek njih in kopičenje mikroorganizmov, ki prenašajo bolezni. Pomembno je, da visoko stopnjo čistoče in dezinfekcij vzdržujemo v porodnišnicah. Pri čiščenju se ne sme pozabiti na napajalnike, korita, ki so lahko nameščena tudi na pašnikih. Blato, urin ter ostanke krme je potrebno redno odstranjevati, da se čim bolj zmanjša smrad in prepreči zbiranje muh ali glodavcev.

Materiali za gradnjo objektov, prostorov za nastanitev, boksov in opreme, s katerimi pridejo teleta v stik, ne smejo biti škodljivi za teleta. Biti morajo dovolj odporni in primerni za temeljito čiščenje in razkuževanje (npr. beton jaslji mora biti prevlečen z odpornimi materiali, ki preprečujejo razžiranje betona zaradi mlečne kisline, zaradi lizanja goveda; boksi, oprema morajo biti brez strupenih premazov). Tla morajo biti takšna, da teletom ne povzročajo poškodb, bolezni in neugodja, morajo biti gladka, vendar ne spolzka (ni poškodb nog ali celotnega gibalnega aparata zaradi drsečih tal - te poškodbe se lahko prepreči z ustrezno obdelanimi površinami, katere morajo biti gladke, vendar ne spolzke, ter skrbno položenimi profili, ki ne prizadenejo parkljev, ter s primernim drenažiranjem in rednim čiščenjem ...). Namesto nastilja v ležalnem območju so lahko zaradi sistema odgnojevanja ležalni boksi z gumijasto oblogo. Tla morajo ustrezati velikosti in masi telet in morajo imeti trdno, ravno in stabilno podlago (ne povzročajo poškodb ali bolečin teletom, ki na njih stojijo ali ležijo).

Skrbnik živali mora poskrbeti, da izolacija, ogrevanje in zračenje poslopja zagotavlja, da se kroženje zraka, raven prahu, temperatura, relativna vlažnost zraka in koncentracije plinov ohranjajo v mejah, ki ne škodijo teletom. V hlevih, ki nimajo umetnega zračenja, velja pravilo o skupni površini odprtih, ki naj predstavljajo vsaj 1/20 talne površine hleva. Skrbnik mora poskrbeti, da je tehnična oprema

(avtomatska in mehanska), nujna za zdravje in dobro počutje telet, enkrat dnevno pregledana. Vsako okvaro je potrebno čim prej odpraviti in v primeru uporabe umetnega prezračevanja je potrebno zagotoviti alarmni sistem, ki opozarja na okvare in ustrezen rezervni sistem za zagotavljanje zadostnega kroženja zraka. Pomembna je tudi osvetlitev v objektih. Kjer ni dovolj naravne svetlobe, mora biti zagotovljena primerna umetna osvetlitev. Osvetlitev v hlevu mora ustrezati naravni osvetlitvi vsaj 8 ur (npr. od 9. do 17. ure). Pomembno je tudi zagotoviti čas za počitek, ko morajo biti živali v temi. Tudi za namen naravne osvetlitve velja pravilo, da skupna površina odprtin predstavlja vsaj 1/20 talne površine hleva (80 luksov).

NAPAJANJE IN KRMLJENJE

Z namenom spodbujanja zdravja in dobrega počutja se vsem teletom zagotovi ustrezna prehrana, prilagojena njihovi starosti, telesni masi ter vedenjskim in fiziološkim potrebam. Vsako tele mora prejeti goveji kolostrum čim prej po rojstvu, vsekakor pa v prvih šestih urah življenja, ko je vsebnost zaščitnih snovi v njem največja. Tele mora čim prej po rojstvu izločiti mekonij. Vsako odlašanje pomeni, da bo tele, ki hitro postane lačno, začelo lizati in sesati predmete iz okolja, steljo in gnoj v hlevu. Posledice so driska in obolenja prebavil ter dihal. Teleta zelo zgodaj po rojstvu poskušajo dobiti hrano, kar se kaže v njihovem obnašanju na način, da pokažejo močno potrebo po sesanju. Če mleka ne dobijo iz pravega ali umetnega seska, sesajo druge predmete. Potreba telet ni samo poln želodec kolostruma ali mleka, ampak potešitev želje po sesanju. Sesanje je pomembno za sproščanje gastrointestinalnega hormona, ki pospešuje rast. Količina sproščenega hormona je pri zauživanju mleka iz vrča manjša kot pri sesanju pri materi. Vsakemu teletu, starejšemu od dveh tednov se zagotovi najmanjši dnevni obrok vlakninaste krme, ki se za teleta, stara od osem do dvajset tednov, poveča za 50 g do 250 g na dan. Voluminozna krma (mrva) vpliva predvsem na večanje obsega vampa, močna krma pa pospešuje razvoj vampove sluznice oziroma razvoj papil. Ustrezen razvoj predželodcev, večje papile in uspešnejša reja ter zaposlenost živali pomeni tudi ugodno počutje za živali.

Teleta morajo biti krmljena najmanj dvakrat dnevno. V skupinski reji in pri restriktivnem krmljenju brez elektronskih krmilnih postaj morajo imeti vsa teleta istočasno nemoten dostop do krme. Vsa teleta morajo imeti dostop do sveže in čiste pitne vode v zadostnih količinah ali pa morajo biti njihove potrebe po tekočini zadovoljene s pomočjo drugih, za napajanje primernih tekočin. Teletom, ki so izpostavljena visokim temperaturam (npr. poletni meseci na paši), in bolnim teletom mora biti zagotovljen stalen dostop do sveže pitne vode.

Vir: <https://livehealthy.si/607-2/>

OSKRBA SPLOŠNO

Oseba odgovorna za živali pregleda vsa teleta vsaj dvakrat na dan razen pri teletih pašne reje zadošča najmanj enkrat na dan. Skrbnik je dolžan ustrezno oskrbeti bolne živali, jih namestiti ločeno od zdravih živali v primeren prostor s suhim in udobnim nastilom ter čim prej pokliče veterinarja. Skrbnik živali mora voditi dnevnik, v katerega vpisuje: uporabo zdravil za zdravljenje živali, evidence o zdravljenju živali in pogine. Dnevnik je potrebno hraniti najmanj 5 let od zadnjega vpisa.

Viri:

- Direktiva Sveta 2008/119/ES z dne 18. decembra 2008 o določitvi minimalnih pogojev za zaščito telet
- Pravilnik o zaščiti rejnih živali
- Zakon o živinoreji
- Uredba o pravilih pogojenosti (Uradni list RS, št. [166/22](#))

PRIPRAVILA:

- Tanja Valentič Širok, univ. dipl. inž. zoot.
- Adam Raspor, univ. dipl. inž. zoot.